

KONDOR ATTILA

A konceptualizmus tradíciójától a hagyományig

A helyén lévő ember

Az alkalmazottként dolgozó emberek elenyésző része szeret szabad idejében a munkájáról beszélni, helyette inkább a focirol, népszerű filmekről vagy bármi másról ejtenek szót. Ritka kivételnek számít, aki a munkájáról mint szeretettel végzett tevékenységről beszél. Ezt a jelenséget az indiai-brit származású művészettörténész és muzeológus, Ananda Kentish Coomaraswamy már a harmincas években jelezte mint a gyári munkások és az ugyanolyan szegény, hagyományos indiai mesteremberek között fennálló ontológiai különbséget. Okát abban látta, hogy a kézműves számára közvetlen örömforrást jelent a munkája, míg a gyárban dolgozónak csak pénzkeresést. Mára a kézművesek és más hivatástudattal rendelkező szakmák a gazdasági élet perifériájára szorultak, míg a művészetek egyrészt a múzeumok, magángyűjtemények és egyéb "hóbortok" exkluzivitásába, másrészt a társadalom alattiságba hajló létbizonytalanságba. A jelenkor társadalmában tehát a művész archaikus módon még őrzi a hivatástudatot.

Persze a technokrata szemlélet a művészi világot is utolérte, hogy lassan a – sokáig szentnek tartott – műtermi alkotói magányba is betörhessen a maga személytelen és mégis átalakító hatása.

Mindenesetre az izmusokat felváltó rövid életű trendek "technokratikus" működéseire a mai fiatal művészek generációjában nem kevesen bizalmatlanul tekintenek. Divat helyett valami szellemi értelemben is szilárd alapot keresnek kiindulópontul, ezért vannak, akik a klasszikusok, vagy akár az elfeledettek között találnak érvényes támpontokat. Hagyományt választanak. Lázadás a trendkövető provincializmus ellen. A posztmodern ironikus tradícióreflexióihoz képest valóban gyökeres az említett generációban a szemléletváltás. Lényegében egy új paradigmáról van szó, amely előbb új szemléletű művekben született meg. Ahhoz, hogy ne váljon csupán egy újabb trenddé, az alkotóknak a paradigma teoretikus kifejtéséhez is el kell jutniuk. Az ebbe az irányba tett erőfeszítések bizonyonnyal legjelentősebbike Varga Ferencnek az utóbbi hat évben kifejtett szobrászati és elméleti munkája, mely egybeesik a 2000-tól kezdve Japánban, a Kiotói Városi Művészeti Egyetemen végzett doktori programmal, ahol a szobrászat mellett annak elmélyült filozófiai vizsgálatára is módja nyílt. Ezekből a vizsgálódásokból írta meg nemrég megjelent könyvét, amely művészdoktori dolgozata is egyben.

A kötet első részében magyarázatot fűz négy művéhez, a másodikban pedig felállítja a szobor minőségének négy szintjéről alkotott teóriáját.

A legfontosabb lépés a konceptuális művészet betetőző meghaladásában a *Sikertelen kísérlet a szoborfaragásra hívó készítés megtagadására* címet viseli. A szerző úgy gondolja, hogy egy olyan korban, amely azt a "tanítást" adta neki, hogy legjobban, ha kioltja magában a szoborfaragás iránti készletet, próbára kell tenni, vajon ez a készlet valóban megszűnhet-e. Ezért azt a hipotézist állította fel, hogy ha a számára legeredendőbb szobrot elkészíti, ezzel "eléri a tenger fenekét", vagyis megpróbálta, ki lehet-e meríteni a szoborfaragásban rejlő lehetőségeket. Tíz hónapi munkával életnagyságú gránitaktot készített magáról a lehető legnaturalisabb kidolgozottsággal, amelyre végül saját ruháit adta rá. Ezáltal a faragó ember és a faragott szobor a lehető legszorosabb egyébe került. A szobor faragása közben saját állapotát a "helyén lévő ember állapotával" jellemezte. Ez az élethivatását teljesítő ember helyzete, aminél hitelesebbet nem tud elképzelni. Hitelesebb, mint az "újat kereső ember állapota" vagy a "társadalom számára dolgozó ember állapota". Tehát nemhogy kioltódott volna benne a szoborfaragás iránti készlet, hanem a helyére került, és ezáltal megerősödött. A mű beteljesedésének a zarándoklathoz hasonlóan kellett lennie. A gránitszobrot – mert nem tartotta tisztán szobornak, hanem sokkal inkább konceptuális kísérletnek – ezért össze kellett törnie. Azzal a szándékkal tette ezt, hogy ezek után már csakis koncepció nélküli szobrokat fog készíteni. Valóban, utoljára elkészült művének ez a címe: *Szobor koncepció nélkül*.

Varga Ferenc műveiben a teoretikus kidolgozottság és a mű olyan tökéletes egységet képez, mint a legjobban konceptuális munkában, ugyanakkor azért, hogy beteljesíti annak paradigmáit, túllép a konceptualizmuson. Egyidejűleg bebizonyítja, hogy léteznek olyan dimenziók, ahová a konceptualizmuson keresztül nem vezet út. Ide kívánczik a szerző gondolata a szobor időtlen karakteréről: "Amíg egy konceptuális művet elég egyszer megérteni, elég egyszer elmenni a kiállításra, addig a szobrot akárhányszor is megnézhetjük, nem válik unalmassá, mert a szobor tekintetének folyton újabb és újabb mélységei tárulnak fel. Nem elsősorban a szobor formai szépségében való gyönyörködés, hanem sokkal inkább a szobor tekintetében való időzés lehetősége az, ami a nézőt újra és újra visszahívja a szoborhoz. (...) A szobor szemlélését nem lehet megenni, mivel független az időtől. ...a szoborban őrzött tekintet nem volt, és nem is lesz, hanem »van«."

Varga Ferenc munkája azt bizonyítja, hogy a tradíció új paradigmája olyan művészi magatartás, amely nem elfordul a közelmúltban és a jelenben felvetett művészeti kérdésektől, hanem képes módszereiket úgy használni, hogy azoknál tágasabb szellemi horizontokat nyisson.

Megjelent a Műértő 2007. januári, X. évfolyam – 1. számában.